

NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021(2), 485-509

DOI 10.51562/nkuhukuk.2021226

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nkuhukuk>

Başvuru:04.05.2021

Kabul:06.12.2021

NKÜ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

YOKSULLUK NAFKASI VE SÜRE SORUNU

*Doç. Dr. Sera REYHANİ YÜKSEL **

ÖZET

Yoksulluk nafakası maddi ve manevi tazminat gibi evliliğin boşanma ile sona ermesinin mali sonuçlarından birisidir. Eşler arasındaki dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün boşanma sonrasındaki uzantısı olarak kabul edilen yoksulluk nafakasına hükmedilme şartları TMK m. 175'te düzenlenmiştir. TMK m. 175'te belirtilen şartların gerçekleşmesi üzerine şartları taşıyan eş diğer eşten üstelik süresiz olarak yoksulluk nafakası isteyebilecektir. Bu anlamda kanun koyucu kadın ve erkek arasında bir ayırım yapmamış ve her iki eşe de şartları taşıması koşuluyla yoksulluk nafakası isteme hakkını tanımıştır. Kanunda geçen "süresiz olarak isteyebilir" ifadesinin nasıl yorumlanması gerektiği ise tartışmalıdır. Yoksulluk nafakası istemeye hakkı olan tarafın nafaka talebini süre ile sınırlaması mümkündür. Bu halde taleple bağlılık ilkesi gereği süreyle sınırlı olarak nafakaya hükmedileceğine şüphe bulunmamaktadır. Ancak yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edildiği ihtimalde doktrindeki çoğunluk görüşü ve Yargıtay uygulamaları uyarınca nafakaya süresiz olarak hükmedilmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir. Bu nedenle yani talep edildiği her durumda nafakaya süresiz hükmedilmesi adil olmayan sonuçlara yol açtığı gerekçesiyle eleştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler Nafaka, yoksulluk, yoksulluk nafakası, süre, kadın-erkek eşitliği

* Doç.Dr., Doğu Üniversitesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, ryuksel@dogus.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7969-6949

POVERTY ALIMONY AND DURATION PROBLEM

*Assoc. Prof. Sera REYHANİ YÜKSEL ***

ABSTRACT

The poverty alimony is one of the financial consequences of ending of the marriage with divorce such as pecuniary and non-pecuniary compensation. The adjudgment conditions of the poverty alimony which is accepted as extension of the solidarity and assistance obligation between spouses after divorce has been arranged in Article 175 of Turkish Civil Code. The spouse who meets the conditions upon the fulfilment of the conditions specified in Article 175 of Turkish Civil Code may demand the poverty alimony from other spouse indefinitely. In this sense, the law maker has not distinguished between men and women and has vested right to demand the poverty alimony to both spouse provided they meet the conditions. How the expression "may demand indefinitely" will be interpreted in the law should also be discussed. It is possible that the party who has right to demand the poverty alimony may limit his/her alimony demand with duration. In this case, there is no doubt that the alimony will be adjudged with a limited duration in accordance with ultra petita prohibition. However, in the possibility where the poverty alimony is demanded indefinitely, it is seen as an obligation to adjudge alimony indefinitely in accordance with the majority opinion in doctrine and Court of Cassation implementations. Therefore, so whenever demanded, the adjudgment of the alimony indefinitely is criticized due causing to unfair results.

Keywords: Alimony, Poverty, Poverty alimony, Duration, Equality of women and men

Extended Summary

The purpose of criminal procedure law is to reach material reality. At this point, one of the most important facts is the effective execution of the judicial. Article 188 of the Code of Criminal Procedure regulates the procedural subjects who must be present at the hearing. These subjects are the judge, the public prosecutor, the court clerks and compulsory advocate. Without these subjects, the trial cannot be held. The hearing of these persons without being present at the hearing is an absolute ground for annulment. During the hearing, the judge has to be present at the hearing both physically and spiritually. It is stipulated in the law that an alternate member may be present to replace the member who cannot be found for any reason and to participate in the voting. The prosecutor is also one of the subjects of reasoning that must be present at the hearing. However, in accordance with the first paragraph of Article 25 of the Child Protection Law No. 5395, the Public Prosecutor is not allowed to be present in the hearings held in the Juvenile Courts. However, the Public Prosecutor has not been attend the hearings in the criminal court of general jurisdiction until 01.09.2020. As of this date, Public Prosecutors participate in hearings in criminal court of general jurisdiction. More than

** Assoc. Prof., Doğuş University Civil Law Department, Istanbul, Turkey. ryuksel@dogus.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7969-6949

one Public Prosecutor may attend the hearings. Prosecutors can divide the work amongst themselves. It is not mandatory for the prosecutor conducting the investigation to attend the hearing. According to the last sentence added to Article 188/1 of the Criminal Procedure Code and Article 5 of the Decree Law No. 676, which was published in the Official Gazette dated 29.10.2016, the hearing may continue if the defense counsel leaves the hearing without an excuse. Again, with the amendment made in the last sentence of the first paragraph of the Article 96 of the Statutory Decree No. 696, which was published in the Official Gazette dated 24.12.2017 and entered into force, the hearing may continue even if the defense counsel does not attend the hearing without an excuse. There are scholars who state that with these provisions, it is aimed to prevent the behaviors the such as prolonging the trial by leaving or not coming to the hearing without an excuse. From another point of view, there are some scholars who think that these changes create a contradiction when considered together with Article 151 of the Criminal Procedure Code.

The order and discipline of the hearing are regulated under Article 203 of the Code of Criminal Procedure, etc. has been enacted. The administration and order of the hearing are provided by the presiding judge or the judge. In this context, certain powers are given to the president of the court or the judge. These powers include the expulsion of certain persons who disrupt the order of the hearing, and the imposition of disciplinary confinement against them. Examples of behavior disrupting the order of the hearing are speaking without permission. At this point, there are different opinions in the doctrine as to whether the person who disturbs the order of the hearing can be dismissed from the courtroom if he is a lawyer. The accused may be removed from the courtroom if it jeopardizes the orderly conduct of the trial. At this point, if the defendant does not have a lawyer, the bar association will be asked to appoint a lawyer. However, in this case, the defendant must be questioned and his defense taken. The discretion as to whether the danger exists or not is the court's discretion. Another issue that should be mentioned regarding the accused within the scope of the trial order is whether or not should be handcuffed the suspects or defendants who act restlessly and dangerously in the courtroom or during the testimony in order to ensure their restraint. Another issue regarding the order of the trial is the case of committing a crime during the trial. If a crime is committed during the trial, the court records the incident in the trial record and draws up a report in this regard. This report is then sent to the competent authority, namely the Public Prosecutor's Office. It does not matter whether the crime committed in the

trial is one of the crimes related to the complaint or not. Pursuant to the provision of the article, the court may also decide to arrest if necessary. There are uncertainties about how the arrest procedure will be. During direct questioning, the authority to conduct the hearing is also with the presiding judge or the judge. There is no directive yet in our legislation on how to use the right to ask questions directly. However, at this point, by making use of the provision of Article 216 of the Criminal Procedure Code, the right to speak may be given to the participant and his deputy, the public prosecutor, the accused and his defense counsel or his legal representative, respectively. In Article 201 of the Criminal Procedure Code, the opportunity to ask questions directly has been granted to the public prosecutor, intervenor and attorney, and the accused and the participant do not have the right to ask questions directly. The accused or the intervenor may ask questions through the judge. Again, the hearing of witnesses must be carried out within a certain trial order. Each witness is heard separately and without the presence of subsequent witnesses. The witness is not interrupted, but can be intervened if he makes irrelevant and unnecessary statements. The witness may also be asked questions in order to illuminate and complete the matters witnessed and to evaluate the situations on which their knowledge is based. First of all, the presiding judge and the judge, who are authorized in the order and discipline of the hearing, may ask questions to the witness heard at the hearing. In compliance with the discipline of the hearing, the public prosecutor, the defense counsel and the attorney may ask questions directly to the witness, and the accused and the participant may ask questions through the presiding judge or the judge. (Criminal Procedure Code art. 201) Witnesses within the scope of the trial order can leave the courtroom only with the permission of the presiding judge or the judge after they have been heard. Criticisms about the seating arrangement in the courtrooms are another point that needs to be emphasized. At this point, it is criticized that the public prosecutor, who is the prosecution office, sits next to the judges and at the same level as them. Another issue related to this matter is the requirement for the defense counsel and the accused to be able to communicate continuously during the hearing by sitting together and side by side in the courtroom. Another problem encountered in practice is that defense lawyers and defendants sit in separate places and are prevented from communicating during the hearing. The issue of standing up during the hearing is another point that needs to be mentioned. In accordance with the Code of Criminal Procedure, everyone stands up when the oath is taken and the judgement of court is read. However, in practice, some judges demand that lawyers stand up while even interim decisions are read, but this has no place in the legislation.

GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu (TMK)'nin 175'inci maddesi: “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir*” hükmünü içermektedir. TMK m. 175 düzenlemesi evlilik sırasında eşlerin birbirlerine karşılıklı olarak var olan yardım ve dayanışmada bulunma yükümlülüğünün boşanmadan sonra da devam etmesi için getirilmiş olan bir düzenlemedir.

TMK m. 175 düzenlemesi uyarınca mahkeme tarafından yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için belirli şartların varlığı aranacaktır. Öncelikle taraflardan birinin talepte bulunması, talep eden eşin kusursuz ya da daha az kusurlu olması, talepte bulunan tarafın boşanma yüzünden yoksulluğa düşme tehlikesiyle karşılaşmış olması ve son olarak nafakanın nafaka yükümlüsünün mali gücü ile orantılı olması gerekmektedir.

Yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilecektir. Ayrıca tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılması gündeme gelebilecektir. Eğer nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verilmişse TMK m. 176/f. 3'te bazı hallerde kendiliğinden bazı hallerde ise mahkeme kararı ile sona ermesi düzenlenmiştir.

Yoksulluk nafakasına ilişkin en büyük tartışma süreye ilgili olarak yaşanmaktadır ve her durumda yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesinin adaletsiz sonuçlara yol açacağı ifade olunmaktadır. Bu çalışma kapsamında da ilk olarak yoksulluk, nafaka kavramlarına yer verilecek, yoksulluk nafakasını şartları, ödenme biçimi, değiştirilmesi ve sona ermesi açıklanacak, son olarak yoksulluk nafakasının süresi bakımından değerlendirmeler yapılacaktır.

1. Kavramsal Olarak Yoksulluk Nafakası

a. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk, yirminci yüzyılın son çeyreği ve yirmi birinci yüzyılın başta gelen sosyal sorunları arasında olduğu için yoksulluğun tanımı, nedenleri, sonuçları ve yoksulluğa çözüm arayışları tüm sosyal bilimlerin gündemini oldukça meşgul etmektedir¹.

Yoksulluk nafakası açısından yoksulluk kavramını tanımlamaya gerek olmadığı düşünülse de kanun koyucunun yoksulluk nafakası istemenin şartlarını düzenlemiş olmasına rağmen yoksulluk kavramını tanımlamamış olmasından ötürü kavramı ortaya koymak gereği vardır. Sözlükte² yoksul “*geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), parasız, yoksuz,*

¹ Mine Uzun, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası (1st edN, Vedat Kitapçılık 2013) 5.

² <https://sozluk.gov.tr/>

varlıksız, varyetsiz, fakir, fukara, varıl karşıtı”; yoksulluk ise “*yoksul olma durumu, yoksuzluk, varyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik*”; olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk, en genel manada “normal uzunlukta sağlıklı bir yaşam için gereken temiz su, besin, barınma, giyinme, ilaç ve tedavi imkânı gibi temel ihtiyaçların yoksunluğu olarak algılanmaktadır”³. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25’inci maddesi, “*herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı olduğunu ve herkesin, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahip*” olduğunu belirtir. Bu anlamda “kişi kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakımdan mahrum ise o kimseyi yoksul” kabul etmek gerekecektir⁴. Nitekim Yargıtay da benzer şekilde bir tanımlama getirmektedir. Yargıtay’a göre⁵, “*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir. Şu halde, bu temel hakkın tabi sonucu yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur*”.

Yoksulluk bir özgürlük sorunu olarak görülmelidir; çünkü özgürlük, insanların yaşamlarını hakkıyla düzenlemelerine olanak verir ve yoksulluk, özgürlüğü yıkıma uğratar⁶. İnsan onuruna yaraşır düzgün bir hayat idame ettirebilmek herkes gibi özellikle toplumun yoksul kesimi için de bir haktır ve yoksulluğun çözümünde hukuki bir araç olarak sosyal haklara özel bir rol düşmektedir⁷.

b. Nafaka ve Yoksulluk Nafakası Kavramı

Aile bireylerinin arasında maddi ve manevi ilişkiden kaynaklanan dayanışma, yardıma muhtaç olan bireylere yardım etme yükümlülüğünün bir sonucu olarak “Türk hukuk sisteminde sosyal yaşamın temel ögesini oluşturan aile düzenini korumak ve aile fertlerinin maddi sıkıntı

³ Serkan Yolcu, Anayasa Yargısında Sosyal Hakların Korunması (1st ed, Seçkin Yayıncılık 2018) 42.

⁴ Pogge Evrensel Beyannamenin izini sürerek yoksul bir bireyi, yiyecek, giyecek, barınma ve tıbbi bakım da dahil olmak üzere, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve refahı için yeterli bir yaşam standardına erişimi olmayan biri olarak tanımlamanın mümkün olduğunu belirtmektedir, Thomas Pogge, ‘Are We Violating the Human Rights of the World’s Poor?’, (2011) 14(2) Yale Human Rights and Development Law Journal 1, 2.

⁵ YHGK, 1998/2–656/688, 7.10.1998 Karar için bkz. <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=72709>.

⁶ Yolcu, (n 3) 40; yoksulluk maddi yoksunluğu ifade eder ve maddi açıdan özgürlük varlıklardan doğar; yani hiçbir şeye sahip olmayan kişinin dilediği gibi davranma ve yaşama gücü olmaz, bkz. Yolcu, (n 3) 44. Bu anlamda yoksulluğun bir insan hakları ihlali olduğu sorgulanması da yapılmaktadır, konu ile ilgili bkz. Pogge, (n 4) 1-33; Pogge özellikle yoksul insanlar bakımından yeterli bir yaşam standardına erişimi güvence altına alma hakkının ihlal edildiğini belirtmektedir, bkz. Pogge (n 4) 3.

⁷ Yolcu, (n 3) 41.

çekerek muhtaç duruma düşmesini engellemek için kanunda belirtilen yakın hısımlar arasında nafaka yükümlülüğü” düzenlenmiştir⁸.

Nafaka, sosyal ve ahlaki bir yükümlülüğün gereği olarak yardıma ve bakıma muhtaç bir kimseye kanunda belirtilen kimseler tarafından yardım edilmesi yükümlülüğüdür⁹. Birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık olarak da tanımlanmaktadır¹⁰. Nafaka borcu, sözleşmeden değil, kanundan doğan bir borçtur¹¹. Nafaka yükümlülüğü yerine getirilmesi gereken ahlaki bir vazifedir ve bu anlamda nafaka borcu ahlak kurallarından kanuna geçmiş bir borçtur; diğer bir ifadeyle yakın hısımlar ve akrabalara yardım borç değil, ahlaki bir davranıştır¹². Nafakanın bir ceza veya tazminat niteliği bulunmamaktadır¹³.

Türk Medeni Hukukunda bakım, tedbir, iştirak ve yardım nafakaları söz konusudur. Doktrinde bakım ve yardım nafakası olarak iki temel ayırım olduğunu ve bakım nafakasının tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olarak ayrıldığını belirtenler de bulunmaktadır¹⁴. Bakım nafakası, bir eşin ailenin geçimi için yapması gereken katkıyı ifade ederken, tedbir nafakası boşanma davasının açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar ve hükmün kesinleştiği güne kadar devam eder. İştirak nafakası kural olarak velayet kendisine bırakılmayan tarafın çocuğun eğitim ve bakım giderlerine mali gücü oranında katılmak zorunda olduğu bir nafaka türüdür. Hısımlıktan kaynaklanan yardım nafakası ise, herkesin yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üst soyu, alt soyu ve kardeşlerine vermekle yükümlü olduğu nafaka türüdür¹⁵. TMK m. 175’e göre, yoksulluk nafakası, “*boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eşin diğer eşten kusuru daha fazla olmamak koşuluyla süresiz olarak*

⁸ Gonca Gülfem Bozdağ, *Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka* (1st ed, Yetkin Yayınevi 2015) 18.

⁹ Mecit Demir, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası* (1st ed, Seçkin Yayıncılık 2018) 19.

¹⁰ Şebnem Akipek Öcal, ‘Yoksulluk Nafakası’: in Tuğçe Tuzcuoğlu ve A. Hulki Cihan (eds), *Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri*, (Oniki Levha Yayıncılık 2019) 203, 205.

¹¹ Demir, (n 9) 19; Emrah Kulaklı, ‘Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresinde Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi’, (2018) 5(2) *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 237, 242; yoksulluk nafakası aile hukukuna ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve boşanma kararı ile birlikte hüküm doğuran kişiye bağlı bir yenilik doğuran hak niteliğindedir, konu hakkında bkz. ibid 241.

¹² Bozdağ, (n 8) 23.

¹³ Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, (6th ed, Turhan Kitabevi 2015) 833; Abdulkemal Yıldırım, ‘Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu ve Çözüm Önerisi’: in Akın Ünal ve Arif Kalkan (eds), *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri* (Adalet Yayınevi 2019) 105, 107.

¹⁴ Akipek Öcal, (n 10) 205; Aynı yönde Mesut Öcal, *Yoksulluk Nafakasının Süresi*, (1st ed, Oniki Levha Yayıncılık 2019) 16 vd.

¹⁵ Yıldırım, (n 13) 105.

isteyebildiği kural olarak irat şeklinde ödenmesine karar verilen” bir nafaka türü olarak tanımlanmaktadır¹⁶.

Doktrinde yoksulluk nafakasının doğru bir tabir olmadığı ve aranması gerekenin gerçekte yoksulluk olmaması gerektiği; çünkü bu nafakanın esasen bir destek nafakası niteliği taşıdığı ifade edilmektedir¹⁷.

2. Yoksulluk Nafkasına Hükmedilme Şartları

a. Genel Olarak

Evliliğin boşanma ile sona ermesinin mali sonuçları maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakasıdır. Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 175. maddesinin 1.fıkrasına göre, “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir¹⁸”. Evlilik sırasında eşlerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım ve dayanışmada bulunma yükümlülüğü söz konusudur ve yasa koyucu eşlerin bu karşılıklı yardım ve dayanışma yükümlülüğünün kısmen de olsa boşanmadan sonra da devam etmesi için TMK m. 175 hükmünü getirmiştir¹⁹. Şu halde yoksulluk nafkasına hükmedilebilmesi için “taraplardan birinin talepte bulunması, talep eden eşin kusursuz ya da daha az kusurlu olması”²⁰, talepte bulunan tarafın boşanma yüzünden yoksulluğa düşme tehlikesiyle karşılaşmış olması²¹ ve son olarak nafakanın, nafaka yükümlüsünün mali gücü ile orantılı olması gerekir²².

¹⁶ Öcal, (n 14) 20.

¹⁷ Akipek Öcal, (n 10) 203, dnp. 1.

¹⁸ Madde Gerekeçesi: Yürürlükteki Kanunun 144’üncü maddesini karşılamaktadır./Maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi yürürlükteki maddeden sadeleştirilmek suretiyle alınmıştır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki “Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta bulunması gerekir.” hükmü kadın erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için çıkarılmıştır. Maddenin ikinci fıkrası aynen yürürlükteki Kanun’dan alınmıştır.

¹⁹ Yıldırım, (n 13) 106; Şükran Şıpka, ‘Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım’ (2018) Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı 15, 16.

²⁰ Önceki Medeni Kanun’da yoksulluk nafakası isteyen eşin kusursuz olması aranmaktaydı, bkz. Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, Aile Hukuku, (3rd ed, Filiz Kitabevi 1986) 397; “Davalı kadının yoksulluk nafakası istemi vardır. Daha ziyade kusurlu olduğu da kanıtlanmamıştır, o halde kadının ekonomik ve sosyal durumu araştırılıp boşanma yüzünden yoksulluğa düşüp düşmeyeceği belirlenmeden eksik araştırma ve inceleme ile yazılı hüküm verilmesi bozmayı gerektirmiştir.” YHGK 2/1170-17, 23.1.2002 Karar için bkz. Nihat İnal, Boşanma Nafaka Davaları (1st ed, Yazarın Kendi Yayını 2018) 483.

²¹ “...Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. (TMK m.175) Toplanan delillerle, boşanmaya sebep olan olaylarda davalı kadının daha ağır kusurlu olmadığı, herhangi bir geliri ve malvarlığının bulunmadığı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiştir. O halde, davalı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” Yarg. 2. HD, 3848/5053, 21.06.2021 Karar için bkz. www.legalbank.net.

²² Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, (16th ed, Filiz Kitabevi 2021) 156 vd.; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, (23rd, Beta Yayıncılık 2021) 302 vd; Mehmet Erdem, Aile Hukuku, (2nd ed, Seçkin Yayıncılık 2019) 200; Ahmet M.

Doktrinde ifade edildiği üzere, “kanun koyucu yoksulluk nafakası ile eşler arasında evlilikten sonra da mali dayanışmanın devam etmesini” arzu etmiştir. TMK m. 175 bir hakkaniyet kuralı olup ahlaki ve sosyal düşüncelerin etkisi ile düzenlenmiştir²³. Tarihsel olarak ise nafaka dini evliliklerde boşanmanın mümkün olmadığı, ancak fiili olarak ayrılıkların yaşanabildiği esnada kocanın karısına dair mali yükümlülüklerinin halen devam ettiği bir döneme ait olup İngiliz dini mahkemelerinde kocanın kadını bir ömür desteklemesi ve ona bakması yükümlülüğünün bir uzantısı olarak geliştirilmiş bir kurumdur²⁴. Bu anlamda eski bir eş destekleme yükümlülüğünün neden kaynaklandığı yani yoksulluk nafakasının amacının ne olduğu sorusuna eşlerin uzun dönemli vaatlerine bağlı kalmaları gerekliliği, güvenin sarsılmasının bir nevi telafisi (tazmini) veya caydırıcılık sağlanması²⁵ açılarından yaklaşmaktadır.

b. Taraflardan birinin talepte bulunması

Kanun koyucu yoksulluk nafakasını düzenlediği TMK 175’inci maddede boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın diğer eşten nafaka isteyebileceğini belirtmiştir. Bu durumda kanun gereği nafakaya ancak talep halinde hükmedilebileceği söylenmelidir. Taraflardan biri talepte bulunmadıkça hâkim kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedemez²⁶.

Kılıçoğlu, Aile Hukuku, (5th ed, Turhan Kitabevi 2020) 135 vd; “...TMK.nun 175. maddesi gereğince;” *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*” hükmü getirilmiştir. Belirlenen duruma göre yoksulluk nafakası takdiri için önce boşanmaya hükmedilmesi daha sonra ise üç unsurun gerçekleşip-gerçekleşmediği aranacaktır. Bunlar; 1-Yoksulluk nafakası, yoksulluğa düşecek eş tarafından talep edilmelidir./ 2-İstekte bulunan eşin, boşanmaya sebep olan olaylarda diğer eşten daha ağır kusurlu olmaması, başka bir anlatımla nafaka isteyen boşanmada kusursuz olması, en azından kusurunun diğer eş ile aynı düzeyde bulunması gerekmektedir. 3-Nafaka isteyen boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğinin gerçekleşmesi halinde yoksulluk nafakasına hükmedilebilecektir...” Yarg. 3. HD, 11275/10627, 24.10.2005 Karar için bkz. www.legalbank.net.

²³ Öztan, (n 13) 832-833.

²⁴ Nadire Özdemir, İlişkisel Özerklik Bağlamında Evli Birey (1st ed, Turhan Kitabevi 2016) 224.

²⁵ Esther Horvath, 'Justifying Alimony' (2002) 2002 UCL Jurisprudence Rev 85, 87.

²⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 156; Öztan, (n 13) 836; Demir, (n 9) 44; Kılıçoğlu, (n 22) 136; Akıntürk ve Ateş, (n 22) 302; Öcal, (n 14) 38; Yıldırım, (n 13) 106; Yargıtay kararlarında da bu husus vurgulanmıştır. “...Somut olayda; davacı-karşı davalı kadın, yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmamış olup, talep olmadığından yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir.” Kaldı ki Türk Medeni Kanunu'nun 162. maddesi uyarınca “Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedeniyle boşanma kararı verilmiş ve karar kesinleşmiştir, bu durumda ayrıca kusur değerlendirilmesi yapılamaz. Zira davacı kocanın bu hususta açtığı dava kabul edilmiş ve kusurun tamamının davalı kadında olduğu kabul edilmiş ve karar boşanma yönünden kesinleşmiştir. O halde, yukarıda açıklanan maddi ve yasal olgular dikkate alındığında, mahkeme kararında açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle delillerin değerlendirilmesinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, usul ve yasaya uygun bulunan direnme kararının onanması gerekir” Yarg. HGK, 2-51/87, 30.01.2008 Karar için bkz. www.legalbank.net; Yargıtay bir kararında da “Davacı, dava dilekçesinde açıkça nafaka istemediğini bildirmiştir. Bu beyan yoksulluk nafakasına ilişkin haktan feragat niteliğindedir. Bu husus gözetilmeden davacı yararına yoksulluk nafakası takdiri doğru bulunmamıştır.” diyerek yoksulluk nafakasına

Anlaşmalı boşanmada hak sahibi olan tarafın yoksulluk nafakası istemediğini açık şekilde beyan etmesi durumunda daha sonra yoksulluk nafakası istenmesi söz konusu olamaz; çünkü bu yöndeki beyan artık nafakanın istenmesine engel oluşturur²⁷.

Yoksulluk nafakası kadın veya erkek fark etmeksizin her iki eş tarafından da talep edilebilir²⁸. Önceki Kanun bakımından ise durum farklıdır. 743 Sayılı TMK m. 144 hükmü 04.05.1988 tarih ve 3444 Sayılı Kanun ile değiştirildikten sonra²⁹, erkeğin kadından nafaka isteyebilmesi için kadının refah hali içinde olması aranmıştır³⁰. Hali refahtan kasıt, gelirin, çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri dahi sağlamaya elverişli olmasıdır³¹. Kadın-erkek eşitliğini erkekler aleyhine bozan bu şart³² 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na alınmamıştır; yani boşanan taraflardan gerek erkek gerekse kadın refah halinde olup olmadığına bakılmaksızın yoksulluğa düşecek diğer tarafa yoksulluk nafakası ödemek zorundadır³³.

c. Talepte bulunan eşin kusursuz veya daha az kusurlu olması

Yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin kusurunun daha ağır olmaması gerekir. Yoksulluk nafakası talep edecek eşin hiç kusursuz değil, daha az kusurlu olması aranmaktadır³⁴.

ilişkin haktan feragat halinde nafakaya hükmedilemeyeceğini belirtmiştir, Yarg. 2. HD, 7694/9858, 25.05.2009 Karar için bkz. www. legalbank.net.

²⁷ Öztan, (n 13) 837.

²⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 156; Kılıçoğlu, (n 22) 136; Esra Fırtına, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, (1st ed, Adalet Yayınevi 2019) 99.

²⁹ Madde değişiklik ile şu hali almıştır: “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir./Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”.

³⁰ Demir, (n 9) 38-39; “Bu madde ile Türk Kanunu Medenîsinin 144’üncü maddesi değiştirilmektedir. Mevcut metindeki kusursuz eşin boşanma davası neticesinde yoksulluğa düşmesi halinde diğerinin ona bir sene süre ile nafaka ödemeye mahkûm edileceği hükmü değiştirilerek bir yıllık kaydın adalete uygun düşmediği nazara alınıp, kaynak İsviçre Medenî Kanununun 152’nci maddesine uygun olarak süresiz nafaka mecburiyeti esas kabul edilmiştir. Ayrıca, yapılan değişiklikle erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi kadının hali refahta bulunması şartına bağlı kılınmıştır” bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c010/tbmm18010064ss0025.pdf>.

³¹ Kemal Oğuzman ve Mustafa Dural, Aile Hukuku, (3rd ed, Filiz Kitabevi 2001) 147.

³² Hatemi, kadından hiç nafaka istenememesi gerektiği, kadının ancak ahlaki vazife olarak ve kendi rızası ile bu ödemeleri yapabileceği görüşünü savunarak hükmü eleştirmekte ve yeni Medeni Kanun’da kadın aleyhine cins ayrımcılığını kaldırma girişiminin yine hayranlık verici bir örneği olarak “hali refah” kaydının kaldırıldığını belirtmektedir, bkz. Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku, (8th ed, Oniki Levha Yayıncılık 2020) 134.

³³ Akıntürk ve Ateş, (n 22) 304.

³⁴ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 156; Erdem, (n 22) 200; “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşen eş, boşanmaya yol açan olaylarda daha ziyade kusurlu olmamaları kaydıyla, diğerinden hali ile mütenasip yoksulluk nafakası isteyebilir. Boşanma kararı ile yoksulluk nafakası isteme hakkını kaybetmemiş ve değişen durumlarla hakkaniyet gerektiriyorsa iradın artırılmasına da karar verilebilir. Boşanma kararında bu konuda bir hükmün bulunmaması kaydıyla boşanmaya yol açan olaylarda kusuru daha çok olmayan eşin sonradan da yoksulluk nafakası istemesini engelleyen bir kanun hükmü yoktur. Ancak boşanmanın kesinleştiği tarih ile bu yeni davanın açılış gününde boşanma ile illiyet bağı olan yoksulluğun ispatlanması gerekir”. Yarg. 2. HD, 14218/14480, 20.11.2000 Karar için bkz. www. legalbank.net.

Buna karşılık maddi ve manevi tazminat davalarından farklı olarak nafaka yükümlüsünün kusurlu olması şart değildir³⁵. Şüphesiz kusuru daha ağır olan veya tam kusurlu olan taraf yoksulluk nafakası talep etme hakkına sahip değildir³⁶.

Her iki eşin eşit kusurlu olması halinde Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin bir hüküm öngörülmüş değildir; ama maddenin konuluş amacına bakarak “eşlerin boşanmadaki kusurları eşit de olsa yoksulluk nafakasına hakkaniyet gereği hükmedilmesi” gerektiği ifade edilmektedir³⁷. Yargıtay da bir kararında³⁸, “*Mahkemece de kabul edildiği gibi evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan hadiselerde eşler eşit kusurludurlar. Boşanma sonucu davacının (kadının) yoksulluğa düşeceği de gerçekleşmiştir (MK.md.175). Kadın yararına uygun bir yoksulluk nafakası verilmesi gerekir. Bu yönün dikkate alınmaması usul ve yasaya aykırıdır ...*” diyerek tarafların eşit kusurlu olmaları halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir.

d. Nafaka isteyen eşin yoksulluğa düşmesi

Nafaka isteyen eş, çalışma gücünden yoksunsa ve başka bir geliri veya serveti de yoksa yoksulluk nafakasına hak kazanır³⁹. Boşanma yüzünden yoksulluk, barınma, geçimini temin etme konusunda çaresizlik anlamına gelmekte olup bundan davacı eşin hiçbir gelir veya iş sahibi olmadığı halleri kapsadığı sonucunu çıkartmamak gerektiği; davacı eşin gelir veya meslek sahibi olmasına rağmen elde ettiği gelirin barınma ve geçimi için yetersiz olduğu ihtimalde yine nafakaya karar verilebileceği ifade edilmektedir⁴⁰. Nitekim Yargıtay kararları uyarınca da “*asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması*” yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu değildir⁴¹. Yoksulluk nafakası isteyen eşin emekli maaşı

³⁵ Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 22) 156; Akıntürk ve Ateş, (n 22) 303.

³⁶ Demir, (n 9) 54; Bu husus Yargıtay kararlarında da vurgulanmıştır. Nitekim bir Yargıtay kararında, “...boşanmaya sebebiyet veren olaylarda davalı-davacı kadın ağır kusurludur. Ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına (TMK m. 175) hükmedilemez. O halde davalı-davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” Yarg. 2. HD, 4211/5410, 29.06.2021 Karar için bkz. www.legalbank.net.

³⁷ Öztan, (n 13) 838.

³⁸ Yarg. HGK 2-245/289, 27.04.2005 Karar için bkz. www.legalbank.net.

³⁹ Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 22) 156; Akıntürk ve Ateş, (n 22) 303.

⁴⁰ Kılıçoğlu, (n 22) 135.

⁴¹ Yarg. HGK 2-1579/673, 4.4.2018, ilgili karar için bkz. Erdem, (n 22) 201, dpn. 336; Yargıtay'ın yerleşik kararlarında bu husus vurgulanmaktadır. “...Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.10.1988 gün ve 1998/2-656-688 sayılı ilamı ve 28.02.2007 gün ve 2007/3-84-95 sayılı ilamlarında kabul edildiği gibi; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek gerekir” “Hemen belirtelim ki, Yargıtay'ın yerleşik kararlarında “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması” yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemektedir”. (YHGK. 'nun 07.10.1998 gün ve 1998/2-656-688 sayılı kararı, 26.12.2001 gün ve 2001/2-1158-1185 sayılı kararı, 01.08.2002 gün ve 2002/2-397-339 sayılı kararı, 28.02.2007 gün ve 2007/3-84-95 sayılı kararı). “Yoksulluk durumu günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmelidir. Yoksulluk nafakası ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanır”. “Onun içindir ki, bilimsel öğretide; evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan

veya malları varsa bunların onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığının belirlenmesi gerekir⁴². Bir Yargıtay kararında⁴³ yoksulluk nafakası talebinde bulunan kadının adına kayıtlı taşınmaz ile anne ve babasından miras yoluyla intikal eden taşınmazlardaki hisse değerleri ve bu taşınmazların kira gelirleri tespit edilip kadının boşanma ile yoksulluğa düşüp düşmeyeceği belirlenmeden, kadının ev hanımı olduğundan bahisle eksik araştırma sonucu lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin doğru olmadığına karar verilmiştir. Yine başka bir kararında, davacı kadının kahvaltılık salonu işlettiği ve sabit gelirinin olmadığı, babasından kalan evde oturduğu, kira ödemediği, babasından kalan hisseli malların bulunduğu; erkeğin ise aylık 1.200 TL maaş aldığı, annesinin evinde oturduğu ve kira ödemediği gerçeği karşısında davacı kadının boşanmakla yoksulluğa düşeceği belirtilerek lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ise de; kendisini yoksulluktan kurtaracak düzeyde geliri olduğu anlaşıldığından yoksulluk nafakası talebinin reddi gerektiğini belirtmiştir⁴⁴.

Yoksulluğa düşmenin boşanma sonucu olması gerekir; diğer bir ifadeyle boşanmadan başka nedenlerle mesela boşanma davasının devamı sırasında bütün malvarlığının kumarda, at yarışlarında kaybedilmesi ya da iflas, dolandırılma gibi sebeplerle yoksulluğa düşülmesi halinde boşanmada kusursuz olursa da nafaka isteminde kişi haklı görülemeyecektir⁴⁵. Başka

dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olduğu” belirtilmektedir”. Yarg. HGK 2-275/275, 16.05.2007 Karar için bkz. www.legalbank.net; Yargıtay’ın farklı içerikte kararları da olmuştur. “Davacı kadının şimdiki artırma istemi üzerine davalı erkek açtığı karşılık davada kadının çalıştığı ileri sürüp yoksulluk nafakasının kaldırılmasını istemiştir. Yukarıda açıklandığı üzere, davacı kadının çalıştığı en azından asgari ücret seviyesinde muntazam gelir elde ettiği 12.04.1994 tarihli 33-296 sayılı kesin hükümle sabittir”. “Bu seviyede bir gelir elde eden kişinin artık muavenete muhtaç olduğunun ve yoksulluğunun devam ettiğinin kabulü hayatın olağan akışı ile bağdaşmaz. Esasen davacıda az maaşlı bir teknisyen olup, kira ödemediği ve bu kararla çocukları için 1.000.000. TL. iştirak nafakası ödemeye mahkûm olduğu dikkate alındığında kendisine asgari ücret seviyesinde bir gelir kalmayacağı ortadadır”. “Davacı için erkeğin yoksulluk nafakası ödemesi ve hele hele bu nafakanın artırılması hakkaniyet kuralları ile bağdaşmaz. Davacının kendisini yoksulluktan kurtaracak bir iş bulduktan sonra o işten çıkması veya çıkarılması davalıyı yeniden yoksulluk nafakası mükellefiyeti altına sokmaz”. Zira Medeni Kanun’un 145/3. maddesinde yer alan “kesilir” sözü amir nitelikte olup, mahkemenin hükmü açıklayıcı niteliktedir. “Mahkemece kadının davasının reddi ile kocanın davasının kabulüne, kadına 13.11.1990 tarihli 243-480 sayılı ilamla bağlanan nafakanın kesilmesine karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi doğru görülmemiştir”. Yarg. 2. HD, 11857/12547, 21.11.1995 Karar için bkz. www.legalbank.net; “...Yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasında kadının asgari ücret seviyesinde gelir elde ettiği anlaşılmaktadır. Kadının elde ettiği bu gelir kendisini yoksulluktan kurtaracak düzeyde değildir. Bu durumda, Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesi koşulları davacı-davalı kadın bakımından oluşmuştur. Davacı-davalı kadın yararına yoksulluk nafakası hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde isteğin reddi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir...” Yarg. 2. HD, 3140/4572, 07.06.2021 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁴² Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 156.

⁴³ Yarg. 2. HD, 12689/14769, 22.07.2009 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁴⁴ Yarg. 2. HD, 3816/5083, 21.06.2021 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁴⁵ Uzun, (n 1) 33; Demir, (n 9) 49.

birinden nafaka istenebilecek olması ise yoksulluk nafakası talep edilmesine engel olmayacaktır⁴⁶.

Boşanma sonrasında taraflar kendi geçimlerini sağlama yeteneğine sahip olduklarında yoksulluğa düşme koşulu gerçekleşmediği için nafaka istemine yer olmayacaktır⁴⁷.

Doktrinde yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için bir tarafın düşeceği yoksulluğun mutlaka büyük bir yoksulluk olması gerekmediği; normal ve vasat düzeydeki bir yoksulluk tehlikesinin de yeterli olacağı ifade edilmektedir⁴⁸. 3444 Sayılı Kanun'la değişikliğe uğramadan önce 743 Sayılı TMK m. 144 hükmü kusursuz olan eşin boşanma sonucu olarak büyük bir yoksulluğa düşecek olmasını aramaktaydı⁴⁹. Hüküm şu şekildeydi: “*Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir*”. Sözü geçen madde 04.05.1988 tarih ve 3444 Sayılı Kanun ile değiştirilmiş⁵⁰, boşanma yüzünden düşülecek yoksulluğun büyük olması şartı kaldırılmıştır

e. Takdir edilecek nafakanın nafakayı ödeyecek eşin mali gücü ile orantılı olması

Hâkimin takdir edeceği yoksulluk nafakası bunu ödeyecek tarafın yani nafaka yükümlüsünün mali gücüyle orantılı olmalıdır⁵¹.

Nafaka yükümlüsünün “mali gücü yoksulluk nafakasının üst sınırındır”⁵². Nafaka yükümlüsünün hiç ödeme gücünün bulunmaması halinde yoksulluk nafakasına karar verilmesi söz konusu olamaz⁵³. Mahkemece somut olayın özelliğine göre mesela yoksul olan veya

⁴⁶ Erdem, (n 22) 202; Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 157; Öztan, (n 13) 839; Demir, (n 9) 52.

⁴⁷ Gediz Kocabaş, ‘Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler’ (2013) 19 (1) MÜHF – HAD 357, 369.

⁴⁸ Akıntürk ve Ateş, (n 22) 304.

⁴⁹ Feyzioğlu, (n 20) 397.

⁵⁰ Madde değişiklik ile şu hali almıştır: “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir./Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz*”.

⁵¹ Akıntürk ve Ateş, (n 22) 303; Yargıtay bir kararında nafaka yükümlüsünün mali gücünün sarsılacağı gerekçesiyle hükmedilen nafaka miktarının yersiz olduğuna karar vermiştir. “*Bilindiği üzere, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği düzenlenmiştir. TMK'nın 175. maddesinde belirtildiği üzere, yoksulluk nafakasına mali güç oranında hükmedilmelidir. Davacının aldığı maaş ve hükmedilen maddi tazminat miktarı gözetildiğinde, toptan ödenmesine karar verilen 15.000 yıl yoksulluk nafakası miktarının, davacının mali durumunu sarsacağı kuşkusuzdur. O halde, Özel Daire bozma ilamında belirtilen gerekçelerle, HGK'nca da benimsenen bozma ilamına uyulmak gerekirken, önceki kararda dâirenin usul ve yasaya aykırılığıdır. Bu sebeple direnme kararı bozulmalıdır.*” Yarg. HGK 2-529/779, 14.11.2012 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁵² Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 157.

⁵³ İbid 157; “*...Davacı erkeğin yapılan ekonomik sosyal durum araştırmasında epilepsi hastası olup, yüzde doksan oranında çalışma kaybının bulunduğu ve çalışmadığı tutanağa bağlanmış ise de dosyaya sunulan SGK kayıt*

askerlik gibi kanuni bir nedenle nafaka ödeyemeyecek durumda bulunan eşin yoksulluk nafakası ödemesine karar verilemeyecektir⁵⁴. Ancak “nafaka yükümlüsünün varlıklı olması nafaka talep edenin yoksulluğunu giderecek miktardan daha fazla nafaka ödemesine karar verilmesine neden olmaz”⁵⁵. Bu nedenle doktrinde ödenecek yoksulluk nafakasının talepte “bulunan tarafın yoksulluğa düşmesini önleyecek ve normal şartlarda onun geçimine yetecek” miktarda olması gerektiği ifade edilmektedir⁵⁶. Bu anlamda yoksulluk nafakası ile evlilik birliğinin devam ettiği süredeki hayat standardının sağlanması beklenemez⁵⁷.

Yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesinde eğer yükümlü eşin maddi veya manevi tazminat ödemesine karar verilmişse bunların miktarı da dikkate alınır⁵⁸.

Ödeme gücünün belirlenmesinde sadece yükümlü olan eşin değil, bakmakla yükümlü olduğu kimselerin de ihtiyaçları göz önüne alınır⁵⁹.

3. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi

örneklerinde ise davacı erkeğin çalışma kayıtlarının bulunduğu, bir kısım tanık beyanlarında ise davacı erkeğin çalışmakta iken işten ayrıldığına beyan edildiği anlaşılmaktadır. Kendisi yoksul olan kişi yoksulluk nafakasıyla yükümlü tutulamaz. Bu sebeple davacı erkeğin çalışma durumu ve işten ayrılmış ise işten ayrılış nedeni de araştırılarak, sonucuna göre kadın lehine Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi uyarınca yoksulluk nafakası verilmesi koşullarının oluşup oluşmadığı değerlendirilerek karar verilmesi gerekirken; yazılı şekilde eksik inceleme ile karar verilmiş olması isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir...”. Yarg. 2. HD, 8977/596, 14.01.2016 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁵⁴ Fırtına, (n 28) 98.

⁵⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş, n (21) 157; Demir, (n 9) 60.

⁵⁶ Akıntürk ve Ateş, (n 22) 304; “...O halde mahkemece küçük için takdir edilen önceki iştirak nafakasının küçüğün yaşı, eğitim düzeyi ve ihtiyaçlarıyla davalının mali gücü doğrultusunda hakkaniyete uygun bir miktarda; yoksulluk nafakasının ise TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılarak hasıl olacak sonuca uygun bir karar verilmelidir...” Yarg. 3. HD, 5572/9036, 04.04.2012; “...O halde mahkemece küçük için takdir edilen önceki iştirak nafakasının küçüğün yaşı, eğitim düzeyi ve ihtiyaçları ile davalının mali gücü doğrultusunda hakkaniyete uygun bir miktarda; yoksulluk nafakasının ise TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılarak hasıl olacak sonuca uygun bir karar verilmelidir, gerekçesiyle Dairemizce bozulmuş, mahkemece Dairemize ait bozma kararına uyularak, aylık 250 TL yoksulluk nafakasına, aylık 250 TL iştirak nafakasına hükmedilmiş, karar davalı vekilince temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, sair temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak, yoksulluk nafakasının TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılarak hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir...” Yarg. 3. HD, 3844/4656, 19.03.2013; Yargıtay bazı kararlarında tarafların sosyal ve ekonomik durumları, günün ekonomik koşulları düşünüldüğünde davacı kadın yararına hükmedilen nafakanın az olduğunu hükme bağlamıştır. “...Tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine, günün ekonomik koşullarına göre davacı kadın yararına takdir edilen yoksulluk nafakası azdır. Mahkemece Türk Medeni Kanunu'nun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de dikkate alınarak daha uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekir. Bu yön gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir...” Yarg. 2. HD, 2915/5459, 30.06.2021; benzer yönde Yarg. 2. HD, 3407/4764, 14.06.2021; Yarg. 2. HD, 3565/4746, 08.06.2021 Kararlar için bkz. www.legalbank.net.

⁵⁷ Fırtına, (n 28) 98.

⁵⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 157; Akıntürk ve Ateş, (n 22) 303-304; Ebru Ceylan, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, (1st ed, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2006) 111-112.

⁵⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 157; Demir, (n 9) 60.

TMK m. 176 uyarınca “*maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir*”. Yoksulluk nafakası ayın olarak ve nakit olarak ödenebilir ve yoksulluk nafakasına nakit olarak hükmedildiği hallerde bu nafaka irat ya da sermaye biçiminde olabilir⁶⁰. Bu anlamda hâkimin nafakanın ayın ya da nakit olarak ödenmesine karar vermekte geniş bir takdir yetkisi olduğu ve tarafların talebi ile bağlı olmadığı ifade edilmektedir⁶¹.

Ödeme biçimini kural olarak hâkim kararlaştıracaksa da tarafların bu konuda anlaşmalarına bir engel bulunmamaktadır. TMK m. 184/b. 5 gereği tarafların yapacakları anlaşma hâkimin onayı ile geçerli olur⁶².

Hâkim nafakaya çoğunlukla irat olarak hükmeder ve toptan ödemeye istisnaen karar verilir. Hâkim bu kararı verirken mevcut durumun özelliğine göre karar verir; ancak irat ya da toptan ödemede bir öncelik söz konusu değildir⁶³.

4. Yoksulluk Nafakasının Değiştirilmesi ve Sona Ermesi

TMK m. 176 uyarınca “*tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir*”. Mesela nafaka alacaklısının yoksulluk seviyesinin azalması, özellikle çalışmaya başlaması ya da başka bir gelir elde etmesi durumlarında nafakanın kaldırılması ya da azaltılması; yine nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun bozulması, çalışma gücünü kaybetmesi, evlenmesi ve başka nafaka yükümlülüklerinin ortaya çıkması gibi durumlarda da nafakanın azaltılması istenebilir⁶⁴. Ancak nafakanın sermaye şeklinde ödenmesine karar verilmişse herhangi bir sebeple daha sonra artırılması veya azaltılması istenemez; dolayısıyla artırılması veya azaltılması istenebilecek nafaka irat şeklinde ödenecek olandır⁶⁵. Bu anlamda “yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi ister taraflar arasındaki sözleşmeyle ister hâkimin hükmüyle kararlaştırılmış olsun durumun değişmesi halinde gözden geçirilerek artırılması istenebilirse de sözleşmeyle kararlaştırılmış ve hâkim tarafından onaylanmış iradın aradan çok az bir zaman geçtikten sonra indirilmesi isteminde bulunulması hakkın kötüye kullanılması niteliğinde kabul edilmelidir”⁶⁶.

⁶⁰ Öztan, (n 13) 846.

⁶¹ Ibid 846.

⁶² Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 159.

⁶³ Öztan, (n 13) 846.

⁶⁴ Erdem, (n 22) 207-208.

⁶⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 160.

⁶⁶ Akıntürk ve Ateş, (n 22) 307.

Nafaka miktarının değiştirilmesi bir taleple olur ve verilen karar değiştirici yenilik doğuran bir karardır. Uygulamada nafakanın değiştirilmesi için; “ekonomik durumda büyük bir değişikliğin ortaya çıkması, bu değişikliğin sürekli olması ve nafaka alacaklısının ekonomik durumunda bu şekilde bir değişikliğin ortaya çıkacağına boşanma kararı verilirken öngörülmesinin mümkün olmaması şeklinde üç koşulun arandığı görülmektedir”.⁶⁷

TMK. m. 176/5 uyarınca “*hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir*”. Doktrinde bu hükmün çok isabetli olduğu çünkü bu hüküm sayesinde alacaklı tarafın her yıl dava açarak artırım yoluna gitmesi zorunluluğunu azaltacağı ve alacaklıya oldukça önemli bir rahatlama sağlayarak mahkemelerin iş yüklerinin de hafiflemesini sağlayacağı ifade edilmektedir⁶⁸. Bu halde “nafakanın yeni endekse uyum sağlaması bir mahkeme kararına gerek olmaksızın söz konusu olur ve artık yenilik doğuran bir karara ayrıca gerek” olmaz⁶⁹.

TMK m. 176/f. 3 gereği irat şeklinde ödenen nafakanın bazı hallerde kendiliğinden bazı hallerde ise mahkeme kararı ile sona ermesi düzenlenmiştir⁷⁰. Nafakanın “irat biçiminde ödenmesine karar verilirse, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi”⁷¹ “ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde nafaka kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması”⁷², “yoksulluğunun ortadan kalkması”⁷³ “ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır”.

⁶⁷ Öztan, (n 13) 849.

⁶⁸ Akıntürk ve Ateş, (n 22) 307.

⁶⁹ Öztan, (n 13) 851.

⁷⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 160.

⁷¹ “...Türk Medeni Kanununun 176/3. Maddesine göre; irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde mahkeme kararı ile kaldırılır. Anılan yasal düzenlemeye bağlı olarak; davalının evlenmesi ile yoksulluk nafakası kendiliğinden sona erdiğinden, davacının, kanun gereği kendiliğinden sona eren yoksulluk nafakasının kaldırılması talebi ile dava açmasında hukuken korunmaya değer menfaati diğer bir ifade ile bu davayı açmakta hukuki yararı yoktur...” Yarg. 3. HD, 22243/9358, 25.05.2015 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁷² “Somut olayda taraflar TMK 166/3 maddesi gereği 2017 yılında boşanmışlar, davalı kadın lehine aylık 8.000 TL yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Nafaka alacaklısının, evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluk nafakasının kaldırılması sebebidir”. (TMK m.176/2) “Bu düzenlemeye göre, yoksulluk nafakasının kaldırılması için, aynen evlilik gibi ortak bir hayat kurularak, fiilen birlikte yaşamak gerektiği açıkça belirtilmiştir. Somut olayda ise, dosyadaki tüm deliller bir arada değerlendirildiğinde, davalının davacıdan boşandıktan sonra başka bir şahıs ile “Evlenme olmaksızın fiilen birlikte yaşadığına” dair somut, inandırıcı delil bulunmadığı, yoksulluk nafakasının indirilmesi için yasanın aradığı koşulların da oluşmadığı anlaşıldığından, davanın reddi gerekirken yanılığılı değerlendirme sonucu davanın kabulü yönünden hüküm kurulması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir”. Yarg. 2. HD, 1980/3397, 29.06.2020 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁷³ “Ancak, TMK'nun 175. maddesi “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” hükmünü getirmiştir.

Doktrinde alacaklının evlenmesi ve onun ölümü halinde nafakanın kalkmasının doğal karşılanması gerektiği ama nafaka yükümlüsünün ölmesi durumunda nafakanın kalkmasının yerinde olmadığı belirtilmektedir⁷⁴. Bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre borçlunun ölümü halinde nafaka yoksulluk nafakası yükümlüsünün mirasçıları tarafından ödenmeye devam edilmelidir. “Nafaka alacağı ise kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için mirasçılara geçmez ve Kanunun açık ifadesine göre kendiliğinden sona erer; ancak kişinin ölümü anında muaccel olmuş nafaka alacağı bu kuralın dışındadır”⁷⁵.

Yoksulluk nafakası alacaklı tarafın yeniden evlenmesi halinde kendiliğinden ortadan kalkmakta olup bu durum sadece alacaklı olan taraf yönünden söz konusudur; çünkü borçlunun yeniden evlenmesi bir sona erme sebebi değildir⁷⁶.

Yoksulluk nafakası alan boşanmış eşin haysiyetsiz hayat sürmesi halinde yoksulluk nafakası mahkeme kararıyla sona erdirilir; ancak bunun için bu yaşam biçiminin belli bir süre devam etmesi gerekir⁷⁷. Nitekim Yargıtay’a göre de “*haysiyetsiz hayat sürmenin varlığından söz edilebilmesi için; eşin, sosyal hayatta toplumun genel değer yargılarıyla çatışan, olumsuz nitelikte kabul edilen davranışının süreklilik göstermesi*”⁷⁸ gerekir.

Boşandıktan sonra evlenme akdi olmadan bir başka şahısla fiilen karı koca gibi yaşayan bu anlamda dini nikahla evlilik yapan eş yoksulluk nafakası almaktaysa nafaka yükümlüsü eş mahkemedен nafakanın kaldırılmasını isteyebilir⁷⁹.

T.M.K.’nin 176/3.maddesinde de yoksulluk nafakasının yoksulluğun ortadan kalkması halinde mahkeme kararı ile kaldırılacağı hükme bağlanmıştır. “Nafakanın yoksulluğun ortadan kalkması nedeniyle mahkemece sona erdirilebilmesi için usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunması gerekir”. “Nafaka borçlusu olan davalı tarafından bu iddia ile açılmış bir dava bulunmamaktadır. O halde mahkemece sadece nafakanın arttırılmasına karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, ortada açılmış bir dava olmadan nafakanın kaldırılmasına da karar verilmiş olması doğru görülmemiştir”. Yarg. 3. HD, 192/687, 10.02.2004 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁷⁴ Erdem, (n 22) 209.

⁷⁵ Öztan, (n 13) 852-853.

⁷⁶ Demir, (n 9) 101.

⁷⁷ Öztan, (n 13) 854; Uzun, (n 1) 79; Fırtına, (n 28) 124.

⁷⁸ “Davacı kocanın boşanma davası münhasıran “haysiyetsiz hayat sürme” sebebine (TMK m.163) dayanmaktadır. Haysiyetsiz hayat sürmenin varlığından söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için; eşin, sosyal hayatta toplumun genel değer yargılarıyla çatışan, olumsuz nitelikte kabul edilen davranışının süreklilik göstermesi ve bu davranışın diğer eş için birlikte yaşamayı ondan beklenemez hale getirmesi gereklidir”. “Süreklilik göstermeyen bir defalık bir davranış; Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesindeki evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumu için yeterli olabilirse de, haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma kararı için yeterli değildir. Davalı kadının bir başka erkekle cep telefonu ile konuştuğu ve mesajlaştığı toplanan delillerle anlaşılmaktadır”. “Davalı kadının gerçekleşen bu davranışı, davacı koca bakımından birlikte yaşamayı ondan beklenemez duruma getirmiş ise de; sürekliliği olmadığı anlaşıldığından; haysiyetsiz hayat sürme ile Türk Medeni Kanunu'nun 163. maddesindeki boşanma sebebi sabit kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır”. Yarg. 2. HD, 22536/17686, 26.06.2012 Karar için bkz. http://www.legalbank.net

⁷⁹ Öztan, (n 13) 854; Demir, (n 9) 103; “743 sayılı Medeni Kanununun 145. maddesi bir evlenme akti olmadan yararına yoksulluk nafakası verilen tarafın bir başkası ile karı koca gibi yaşamayı halinde yoksulluk nafakasının kaldırılacağına hükme bağlamıştır. Boşanmadan sonra kadının (davalının) evli bir erkekle ilişki kurup onunla yaşadığı sabittir. Yoksulluk nafakasının kaldırılması gerekirken bu isteğin reddedilmesi de usul ve yasaya aykırıdır”. Yarg. 2. HD, 4865/5658, 30.04.2002 Karar için bkz. http://www.legalbank.net

Nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması halinde de yoksulluk nafakası mahkeme kararı ile ortadan kaldırılabilir. Yoksulluk nafakası alacaklısı olan eşin düzenli gelir getiren bir işe girmesi, anne veya babasının ölümü üzerine sosyal güvenlik kuruluşları tarafından kendisine maaş bağlanması ya da miras kalması gibi nedenlerle yoksulluğun sona ermesi durumunda nafaka borçlusu nafakanın kaldırılmasını dava yoluyla talep edebilecektir⁸⁰.

5. Zamanaşımı

TMK m. 178 gereği “*evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar*”⁸¹. Yoksulluk nafakası davasının, nafakanın boşanma içinde istenmemesi halinde en geç boşanma hükmünün kesinleşmesini takip eden bir yıl içinde açılması gerekmektedir⁸². Yoksulluk nafakasına ilişkin talebin mutlaka boşanma davası açıldığı zaman ileri sürülmesi gerekmediğini nafaka davasında yetkiyi düzenleyen TMK m. 177 hükmünden anlamak mümkündür; çünkü ilgili hüküm boşanmadan sonra açılacak nafaka davasından söz etmektedir⁸³.

Boşanmadan sonra nafaka davasının en geç boşanma hükmünün kesinleşmesini takip eden bir yıl içinde açılabilmesiyle eşlerin boşanmalarına rağmen boşanma davası dışında istenilen yoksulluk nafakası yüzünden yeniden karşı karşıya gelmelerinin önlenmesi amaçlanmıştır⁸⁴. Davacının yoksulluğa düşecek olma olgusunun boşanma kararının kesinleşmesi anına kadar mevcut olması gerekmekte olup boşanma kararının kesinleşmesine kadar yoksulluğa düşme durumu söz konusu olmadığı halde o andan sonra ortaya çıkacak yoksulluk bu yönde bir talepte bulunmaya imkân vermemektedir⁸⁵.

Alacaklı zamanaşımı süresi içinde irat şeklinde maddi tazminat veya nafaka talep etmiş ve hüküm altına almışsa koşulların değişmesi üzerine bunun artırılması talebinde bir süre

⁸⁰ Öztan, (n 13) 854; Demir, (n 9) 104; Fırtına, (n 28) 122-123.

⁸¹ “Türk Medeni Kanunu'nun 178. maddesi evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağını hükme bağlamıştır. Söz konusu süre hak düşürücü süre değil zamanaşımı süresidir”. Yarg. 2. HD, 757/2198, 06.03.2019 Karar için bkz. <http://www.legalbank.net>

⁸² Ceylan, (n 58) 125; Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra da yoksulluk nafakası istenebileceği yolunda bir Yargıtay kararı şu şekildedir: “*Boşanma kararı kesinleştikten sonra da yoksulluk nafakası istenmesini engelleyen bir kanun hükmü yoksa da, yoksulluk nafakası isteyen boşanma tarihinde boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün ve bu yoksulluğunun istek tarihinde devam etmekte olduğunun ispatlanması gerekir. Anlaşarak boşanma halinde yoksulluk nafakası isteği olmadığını açıklayan tarafın bu beyanı boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceğini gösterir ve kendisini bağlar. Bu hal dikkate alınmadan davacı için yoksulluk nafakası tayini doğru bulunmamıştır*”. Yarg. 2. HD, 1104/1667, 11.02.2002 Karar için bkz. www.legalbank.net.

⁸³ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 22) 156; Demir, (n 9) 45.

⁸⁴ Ceylan, (n 58) 125; Akıntürk ve Ateş, (n 22) 309.

⁸⁵ Erdem, (n 22) 210.

sınırlaması olmadığından TMK m. 178'deki zamanaşımı süresi irat biçiminde olan tazminat veya nafakanın arttırılması davalarında uygulanmayacaktır⁸⁶.

6. Yoksulluk Nafakasının Süresi

TMK m. 175/f. 1 “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceğini” düzenlemektedir.

3444 Sayılı Kanun’la değişmeden önce 743 Sayılı TMK m. 144’te yoksulluk nafakası “ödeme süresi bir yıl ile sınırlı olup hâkim söz konusu bu bir yıllık süre ile bağlıydı ve bir yıllık sürenin uzatılması ya da bir yıldan daha az süreli olarak nafakaya hükmedilmesi mümkün olamamaktaydı”⁸⁷. Nafakanın bir yıllık süreyle sınırlandırılmış olması nedeniyle nafaka alacaklısının durumunda herhangi bir iyileşme olmaması ve hatta alacaklının bu bir yılın sonunda nafakanın hükme bağlandığı zaman diliminden daha kötü bir yoksulluk içerisine düşmüş olması ihtimalinde dahi nafaka yasal olarak sona ermekteydi⁸⁸. O dönemde doktrin sosyal ve ahlaki düşüncelerle kabul edilmiş yoksulluk nafakasının kabul edilmiş amacına uygun pratik sonuçlar vermediğini düşündükleri Kanunun bu hükmünü eleştirmekte ve İsviçre Medeni Kanun’u m. 152’de yoksulluk nafakasına daimî olarak hükmedilebileceğinin belirtildiğini ifade etmekteydi⁸⁹. 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında bu bir yıllık süre sınırı kaldırılmış ve yoksulluk nafakasının “süresiz” olarak istenebileceği hükmü getirilmiştir. Aynı şekilde 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 22.11.2001 tarihli Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesinin 1. fıkrasında da bu esas benimsenerek yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebileceği hükmü yer almıştır⁹⁰. Yoksulluk nafakasında bir yıllık üst sürenin kaldırılmasının ve süresiz olarak nafaka talep edilebileceği şeklinde düzenleme getirilmesinin amacı Türk aile yapısı içinde çoğunluğu oluşturan ev kadınlarını korumaktır. Özellikle önceki Medeni Kanunumuzda kadının çalışmasının kocanın iznine bağlı olması, boşanmanın kolaylaştırılarak kusurlu olan eşin de 3 yıl fiili ayrılık nedeniyle boşanmayı sağlayabilmesi, eşler arasında paylaşmaya dayalı yasal mal rejimi bulunmaması gibi sebeplerle kadın eşi koruma kaygısı ile süresiz nafaka düzenlemesi getirilmiştir⁹¹.

⁸⁶ Kılıçoğlu, (n 22) 143.

⁸⁷ Kürşad Yağcı, ‘Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu’, (2018) 76 (1) İstanbul Hukuk Mecmuası 323, 327.

⁸⁸ Uzun, (n 1) 13.

⁸⁹ Feyzioğlu, (n 20) 397.

⁹⁰ Yağcı, (n 85) 327.

⁹¹ Şipka, (n 19) 16.

Yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilebileceği yolundaki düzenleme tartışmalara neden olmuş ve süresiz nafaka ödenmesinin mağduriyetler yaşattığı, bu düzenlemede bir değişiklik yapılması gerektiği ifade olunmaya başlanmıştır.

Zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin de var olduğu bir sistemde nafaka borçlusunun nafaka alacaklısına karşı yaşamı boyunca nafaka ödemek ile borçlu duruma sokulmasının yerinde olmadığı söylenmektedir⁹². Boşanma sonrasında tarafların bir an önce özellikle ekonomik sorumluluklarını üstlenmesi ve içinde buldukları durumu düzeltmeleri beklenirken “süresiz” yoksulluk nafakasının taraflardan birini açıkça tembelliğe yöneltmiş olduğu belirtilmektedir⁹³. Boşanma sonrası temiz bir sayfa açmak ve boşanmanın eski eşle yasal ve mali ilişkilerini tamamen sonlandırması fikrinin süresiz nafaka ilişkisine ters düştüğü de ifade olunmaktadır⁹⁴. Artık günümüz toplumunda, bir evliliğin kalıcı bir destek yükümlülüğü doğurduğu varsayımının, modası geçmiş ve modern değerlerle tutarsız olduğu ve evliliğin kadına, eski kocası tarafından rahat bir yaşamın gereklerinin ömür boyu sağlanması olarak görülemeyeceği ifade edilmektedir⁹⁵.

TMK m. 175/f. 1 hükmünde geçen “süresiz olarak” ifadesi itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesinin önüne gelmiş; buna karşılık Anayasa Mahkemesi bu talebi oyçokluğu ile reddetmiştir ve hükmün Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna ulaşmıştır⁹⁶. Şu da var ki, belirli bir süre için yoksulluk nafakası istenmişse isteme bağlılık kuralı gereğince talep edilen süreye göre yoksulluk nafakasına karar verilecektir⁹⁷.

⁹² Uzun, (n 1) 99.

⁹³ Akipek Öcal, (n 10) 206.

⁹⁴ Özdemir, (n 24) 229.

⁹⁵ Horvarth, (n 25) 87.

⁹⁶ “...İtiraz konusu 'süresiz olarak' ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 175. Maddesinde 'süresiz olarak' ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir. İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir...” Anayasa Mahkemesi 136/72, 17.5.2012 Karar için bkz. <http://www.kararlariyeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/64f47314-a60b-448e-8ea0-1c645f3a4b73?ExcludeGereke=False&wordsOnly=False>, Erişim Tarihi: 06.04.2019.

⁹⁷ Ceylan, (n 58) 116.

Yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmesi problemleri irat biçiminde nafaka ödenmesi için geçerlidir; nafakanın toptan ödenmesine karar verilen hallerde bu sorun gündeme gelmemektedir. Bununla birlikte “irat biçiminde süresiz olarak ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmeye devam edebilmesi için de kanunda aranan bazı olumsuz koşulların gerçekleşmemiş olması” gerekmektedir⁹⁸. TMK m. 176/ f. 3 uyarınca “*irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkacağı ve alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla*” kaldırılacağı için nafakanın süresiz ödenmesi söz konusu olmayacaktır. Bu hallerin nafakanın süresiz olma durumunu engellediğine şüphe olmamakla birlikte bu düzenlemenin süresiz nafakadan kurtulmak için sona erme sebeplerinin gerçekleştiğini ispat etmek isteyen nafaka yükümlüsünü nafaka alacaklısının özel hayatını sürekli denetlemek ve kontrol etmek zorunda bıraktığı⁹⁹ gerekçesiyle ilgili hüküm eleştirilmektedir.

Doktrinde belirtilen ve bizim de katıldığımız görüş uyarınca, TMK madde 175 hükmü dikkatli incelendiği takdirde çözümü kendi içinde barındırdığı görülecektir; çünkü süresiz olarak nafaka isteyebilir ifadesi yeterince açıktır ve bu ifadeden nafakanın süresiz verilmesi imkânı olduğu anlaşılrsa da mutlaka süresiz verilmesi gerektiği anlaşılmamaktadır¹⁰⁰. Bu nedenle TMK m. 175/f. I hükmüne göre “*irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının alacaklısı süresiz olarak nafaka ödenmesini*” talep edebilirse de hâkim somut olayın şartları çerçevesinde nafakaya süresiz olarak karar vermek zorunda değildir.

Sadece süre sınırlaması getirme bakımından bir kanun değişikliğine ihtiyaç yoktur. Kanun değişikliği ihtiyacının TMK m. 175/f. I gereğince hâkimin, nafakanın süresine ilişkin takdir yetkisi olmadığı yönündeki baskın görüşün ve Yargıtay uygulamasının ortaya çıkardığı bir sorun olduğu belirtilmektedir¹⁰¹. Özellikle 1988 yılında yoksulluk nafakasının süresine ilişkin 3444 sayılı kanunla yapılan değişiklikten bu yana Yargıtay’ın belirli süreli ya da süresiz olarak

⁹⁸ Yağcı, (n 85) 325.

⁹⁹ Özdemir, (n 24) 230.

¹⁰⁰ Akipek Öcal, (n 10) 207; Aynı yönde Şıpka, (n 19) 17; Şıpka’ya göre kanun maddesinin lafzı ve ruhu hâkime süresiz nafakaya hükmetmesini emretmemekte, sadece hak sahibinin süresiz de nafaka isteyebileceğini vurgulamaktadır. Hâkim somut olayın özelliklerini dikkate alarak gerekçeleri ile beraber süreli nafakaya da karar verebilir, ibid 17.

¹⁰¹ Yağcı, (n 85) 346.

nafaka talep edilmesi halinde hâkimin daha az bir süre için nafakaya hükmedemeyeceği yani bu konuda takdir hakkına sahip olmadığı yönünde yerleşik içtihatları bulunmaktadır¹⁰².

Yoksulluk nafakasına bir süre sınırı getirilmek isteniyorsa “evlilik süresi, eşlerin yaşı, çocukların sayısı ve bakım yükümlülüğünün süresi vs. gibi birden fazla kriterin dikkate alınarak belirlendiği bir sistem getirilmesi ve temel kriterleri dikkate alan birden fazla üst süre söz konusu olması; mesela, 5 yıldan kısa süren evliliklerde nafaka süresinin üst sınırının evlilik süresi kadar olması; 5 yıldan uzun süren evliliklerde nafaka üst süresinin 12 yıl olması; 16 yaşından küçük müşterek çocuğun bulunması ve nafaka alacaklısı tarafından bakımının üstlenilmiş olması halinde her durumda nafaka üst süresinin 12 yıl olması yolunda bir hüküm” konulabileceği yolundaki çözümler¹⁰³ suni çözümlerdir¹⁰⁴.

TMK m. 175 hükmünü doğru okuyarak ve her evliliğin kendi dinamiklerini dikkate alarak hâkimin takdir hakkı çerçevesinde süresizlik probleminin çözülebileceğini kabul etmek gerekmektedir. “Sosyal devlet anlayışına uygun olarak ödenemeyen nafaka için fon oluşturulması, eşlerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayacak meslek edinme ve kariyer gelişimi gibi hususlarda onlara destek sağlanması ve sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir”¹⁰⁵. Bu çözüm yollarının dikkate alınması gerektiğine şüphe yoksa da bu yönde bir planlama ancak uzun vadede anlamlı olabilecektir. Her şeyden önce klasik cinsiyetlendirilmiş rol modellerinin, erkeğin eve bakmakla yükümlü olduğu anlayışının değişmesi gerekmektedir. Yaşanan problemler kadınların eğitimsiz ve ekonomik açıdan yoksul bırakılmalarına ait politikaların sonucu olduğundan bulunacak çözüm nafakayı kaldırmak ya da kısa sürelerle bağlamak değil; kadınları eğitim, iş hayatı ve topluma katılım süreçlerinde güçlendirmek ve kadını yoksulluk nafakasına muhtaç durumdan kurtarmak olmalıdır¹⁰⁶. Kadının ekonomik bağımsızlığını kazanmasını sağlayacak planlamaların hemen yapılması ancak bu konuda istenilen aşamaya gelene kadar hâkimin somut olay üzerinden nafakanın süreli mi süresiz mi olacağına karar vermesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

¹⁰² Kulaklı, (n 11) 244.

¹⁰³ Yağcı, (n 85) 348.

¹⁰⁴ Akipek Öcal, (n 10) 207.

¹⁰⁵ Ali Demirbaş, ‘Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası’ (2018) 5(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 219, 233; Yıldırım da kanun koyucunun belirleyeceği makul bir süre ile yoksulluk nafakasının sınırlandırılması, sosyal hukuk devleti olmanın gereği olarak devletin, yoksullukla kendisinin aktif bir biçimde mücadele etmesi gerektiğini ve bunu bir kişinin sırtına yüklemenin o kişinin kişilik haklarının ihlal edilmesine yol açacağını ifade etmektedir, Yıldırım, (n 13) 112.

¹⁰⁶ Süreyya Turan, ‘Güncel Tartışmalar Karşısında Yoksulluk Nafakasına Bir Bakış’, Türk Hukukçu Kadınlar Derneğinin 50. Kuruluş Yıldönümü Sempozyum Kitabı, (Filiz Kitabevi 2019) 67, 85.

SONUÇ

Kanun koyucu yoksulluk nafakasına ilişkin getirdiği düzenlemede yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin şartlarını ortaya koymuşsa da yoksulluk kavramını tanımlamış değildir. Bu nedenle doktrin ve Yargıtay kararları doğrultusunda yoksulluk kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır. Ancak yoksulluk nafakası ile ilgili tartışmalar yoksulluk kavramı ve yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin şartları üzerinde değil, yoksulluk nafakasının süresi noktasında yaşanmaktadır.

Mahkemeler tarafından her durumda yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi kimi durumlarda adil olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Bu nedenle doktrinde evliliğin süresi, eşlerin sahip oldukları çocuk sayısı gibi kriterleri dikkate alarak nafakanın kademeli bir şekilde süreli hale getirilmesi önerilmektedir. Ancak kanuni düzenlemede yer alan süresiz olarak nafaka isteyebilir ifadesinin doğru okunması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle nafakayı süreli hale getirecek yasal bir düzenlemeye ihtiyaç yoktur; çünkü kanunda nafakanın mutlaka süresiz verilmesi gerektiği düzenlenmemiştir. Hâkim bu konuda takdir hakkına sahip olup somut olayın özelliğine göre nafakanın süresine hükmedecektir. Kadının ekonomik bağımsızlığına kavuşması ve hayatının sorumluluğunu alması arzu edilen olmakla birlikte kadının iş hayatına katılımını sağlayacak tedbirleri almadan sadece nafakayı süreli hale getirerek amaçlanana ulaşmak mümkün olmayacak; hiçbir şekilde çalışma imkânı bulunmayan kadınlar mağdur edilmiş olacaktır. Ancak her durumda nafakanın süresiz olarak verilmesine hükmedilmesinin de yerinde olmadığı ifade edilmelidir.

KAYNAKÇA

Akıntürk, T ve Ateş, D, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt (23rd, Beta Yayıncılık 2021).

Akipek Öcal, Ş, 'Yoksulluk Nafakası': in Tuğçe Tuzcuoğlu ve A. Hulki Cihan (eds), Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri (Oniki Levha Yayıncılık 2019) 203-211.

Bozdağ, G. G, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka (1st ed, Yetkin Yayınevi 2015).

Ceylan, E, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları (1st ed, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2006).

Demir, M, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası (1st ed, Seçkin Yayıncılık 2018).

Demirbaş, A, 'Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası' (2018) 5(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 219-235.

Dural, M., Ögüz, T, ve Gümüş, M. A., Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku (16th ed, Filiz Kitabevi 2021).

Erdem, M, Aile Hukuku (2nd ed, Seçkin Yayıncılık 2019).

Feyzioğlu, F. N, Aile Hukuku (3rd ed, Filiz Kitabevi 1986).

Fırtına, E, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası (1st ed, Adalet Yayınevi 2019).

Hatemi, H, Aile Hukuku (8th ed, Oniki Levha Yayıncılık 2020).

Horvath, E, 'Justifying Alimony' (2002) 2002 UCL Jurisprudence Rev 85-99.

İnal, N, Boşanma Nafaka Davaları (1st ed, Yazarın Kendi Yayını 2018).

Kocabaş, G, 'Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler' (2013) 19 (1) MÜHF – HAD 357-391.

Kılıçoğlu, A. M, Aile Hukuku (5th ed, Turhan Kitabevi 2020).

Kulaklı, Emrah, ‘Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresinde Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi’ (2018) 5(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 237-268.

Oğuzman, K ve Dural, M, Aile Hukuku (3rd ed, Filiz Kitabevi 2001).

Öcal, M, Yoksulluk Nafakasının Süresi (1st ed, Oniki Levha Yayıncılık 2019).

Özdemir, N, İlişkisel Özerklik Bağlamında Evli Birey (1st ed, Turhan Kitabevi 2016).

Öztan, B, Aile Hukuku (6th ed, Turhan Kitabevi 2015).

Pogge, Thomas, ‘Are We Violating the Human Rights of the World’s Poor?’, (2011) 14(2) Yale Human Rights and Development Law Journal 1-33.

Şıpka, Ş, ‘Yoksulluk Nafakasının Süresine Eleştirel Bir Yaklaşım’ (2018) Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı 15-20.

Turan, S, ‘Güncel Tartışmalar Karşısında Yoksulluk Nafakasına Bir Bakış’, Türk Hukukçu Kadınlar Derneğinin 50. Kuruluş Yıldönümü Sempozyum Kitabı (Filiz Kitabevi 2019) 67-85.

Uzun, M, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası (1st ed, Vedat Kitapçılık 2013).

Yağcı, K, ‘Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu’, (2018) 76(1) İstanbul Hukuk Mecmuası 323-358.

Yıldırım, A, ‘Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu ve Çözüm Önerisi’: in Akın Ünal ve Arif Kalkan (eds), Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri (Adalet Yayınevi 2019) 105-112.

Yolcu, S, Anayasa Yargısında Sosyal Hakların Korunması (1st ed, Seçkin Yayıncılık 2018).

